

Sverige på småvägar

Ett resebrev från Peter Fristedt 2003

Jag har varit på resa i Sverige. Som vanligt när jag är ute kan jag sällan tala om mål eller så. Som bäst har jag en semesterhypotes. Jag har skapat mig en bild av ungefär vad som ska hända, sen om det händer eller ej spelar oftast inte så stor roll. Denna gång sade hypotesen att jag skulle puttra fram på grusvägar söder om Dalälven.

Resan gick från Jakobsberg till Vreta Kloster, vidare till Varberg, Tylösand, Ljungbyhed, Malmö, Helsingborg och sen upp över Karlstad tillbaks till Jakobsberg. Slår man lite i atlasar och kartböcker torde en sådan resa vara knappt 1700 kilometer lång. Jag lyckades göra den till 2600 kilometer, alltså 900 kilometer mer än vad jag antar att är det optimala. Så går det när man försöker hålla sig undan från allfartsvägarna.

Vad är för- och nackdelarna med att kуска runt på småvägar, frågar du kanske? Den uppenbara fördelen är att det är ett lugnare tempo. Mindre trafik och lägre hastigheter kan vara ganska skönt. Man får en glad känsla att husvagnarna håller sig till de större vägarna. Kan knappt komma ihåg en enda gång där jag blev liggande bakom ett långsamt ekipage på krokiga vägar. Men å andra sidan får ju husvagnar dras fram i 70 kilometer i timmen, och håller man sig till 70-vägar blir det sällan problem.

Nackdelen med småvägar är att det emellanåt kan bli lite långtråkigt. Man får se mycket vacker natur och pittoreska samhällen, men ibland kommer man in i en aldrig sinande skog av träd och träd och träd ... Det blir ganska trist i längden. Ibland känner man sig också lite påträngande när vägarna kurvar sig över gårdsplan på bondgårdar och boningshus, och det kan kännas lite

frustrerande när vägen plötsligt tar slut i en återvändsgränd efter en mil.

Det förvånade mig att det var så svårt att hitta fik och matställen på sidan av allfartsvägarna. Jag var helt övertygad att det skulle finnas ett fik i varje buske och en servering i varje korsning. Men icke. På sina håll var det till och med semesterstängt, speciellt i Småland om jag ska generalisera lite. På vägen ner från Vreta Kloster försökte jag övernatta i Gislaved, Smålandsstenar och Skeppshult och hamnade till slut på stadsotellet i Varberg i Halland.

Färden förde mig till trevliga ställen jag inte hade en aning om att fanns, men även till ställen som var chockerande trista. Teckomatorp till exempel känns verkligen som staden som Gud glömde. Mörkt och nedgånget. I början av sjuttioalet rullades Sveriges största miljöskandal upp här. Företaget BT-Kemi hade under flera år släppt ut kemikalier i Braån. Utsläppen upptäcktes när bönder som använde vattnet nedströms fabriken helt plötsligt började skörda genetiskt skadade grönsaker. När man sedan började päta i marken hittade man också ett par hundra tunnor med gift som börjat rosta sönder och läcka. Stan gav mig en stark känsla av den sista färden. Här skulle man kunna försvinna spårlöst. När jag gjorde en liten felmanövrering vid tåg och busstationen fick jag onda ögat av en busschaufför och fann för gott att lämna staden. Ni som bor i Teckomatorp får ursäkta, men det var ingen lustfylld känsla att rulla runt i er stad.

Men trevligheterna dominerar. Jag ramlade över Spängen i Ljungbyhed. Edvard Persson gjorde gästgivaregården berömd när han spelade in filmen Kalle på Spängen på fyrtioalet. Den trinde och legendariske skå-

ningen gjorde många filmer som gick hem i stugorna, och det finns väl knappt någon som inte har hört honom sjunga i ledmotivet från filmen; "Vilken Kalle? Jo, Kalle! Vilken Kalle? Jo, Kalle Kalle Kalle Kalleeeee på Spången!". Men gården har en längre historia än så. Hundra år innan Edvard var här och filmade växte en handelsplats fram och Spångekrogen började servera sin mat och dryck.

Det är alltså ett kultställe med mycket miljö och atmosfär. Jag checkade därför in, lämnade väskor på rummet och gav mig ut på de skånska småvägarna. Efter några timmar var det hög tid att ta sig tillbaks till midnatten. Men var är jag? Vart ska jag? Som jag fick åka fram och tillbaks, kors och tvärs, hit och dit för att hitta hem. Det var nära att jag stannade och ringde till gästgivaregården för att få en vägbeskrivning. Det enda jag visste – för det stod på nyckelringen och jag kom ihåg skyltar – var att stället låg i Klippan. Nå, i Klippans kommun, men samhället heter faktiskt Ljungbyhed.

När jag så sitter i matsalen och ska börja min högtidsstund kan jag inte låta bli att beklämmas lite över barnet som sitter och äter spaghetti med köttfärssås. Spaghetti, pizza och hamburgare är i och för sig dagens husmanskost, men borde man inte lära barnen att det finns annat att äta? I alla fall försöka när man är i detta mattempel. Sen kan ungarna äta modern husmanskost resterande 364 dagar i rad. Jag är ganska säker på att jag som barn tvingades prova både det ena och det andra. Jag gillade det inte alltid, och jag var nog måttligt imponerad över mina föräldrars tyranni, men det kanske vidgade mina vyer något i alla fall. På Spången har man serverat svensk och skånsk mattradition i 150 år. Spaghetti må vara mattradition anno 2003, jag tycker i alla fall att det är beklämande.

Nå, min högtidsstund bestod av skånsk sillmacka med öl och brännvin följt av skånelåda (fläskfilémedaljonger med skånsk potatis, lite bacon, blomkål och broccoli) med mer öl. Provade först med rödvin till lådan, men öl passade definitivt bättre. Efter en god middag passar det alltid med kaffe och konjak och på Spången serveras konjaken i kupor som säkert rymmer en liter! Oj, vad gott det var!

Skånsk sillmacka, det jag hade som förrätt, rekommenderas. Så här bygger du den, nerifrån och upp:

- en skiva grovt bröd – typ danskt (eller skånskt antar jag)
- ett salladsblad av röd kulört
- skivad kokt potatis
- några tjocka filéer brännvinssill
- ett par gurkskivor och en tomatklyfta
- hackad rödlök
- en citronlyfta
- en pyts med gräddfil

På Spången hamnade jag av en slump. I ett plötsligt infall av struktur bestämde jag mig för att stanna på gästgiveriet i Anderstorp. Jag övernattade där av en slump för en massa år sedan. Som du märker styrs mitt liv av infall och slumpar. Den gången ramlade jag in en kväll när patron höll på att stänga. Fick ett rum och "cart blanche" till baren. Jag kunde skriva upp vad jag tog på en lista så skulle vi göra upp notan dagen efter. Vill minnas att jag knappt vågade ta något i baren, en öl eller så kanske. Det var lite spännande när jag tassade in i baren och i matsalen bredvid satt patron och ett par storbönder och drack grogg och smidde planer (eller bara pratade, vad vet jag?). Hur som helst, nu hade jag siktet inställt på Anderstorp igen. Men när jag kommer in i samhället vid fyra på eftermiddagen möts jag av den unga ledighetskommittén drinkandes på torget. Och inne i värdshusets bar sitter redan två representanter och skralar över ölglasen. Det skulle bli en lång natt, så jag

fortsatte till Malmö istället. Hotell Astoria där jag stannade två nätter var helt OK, och Malmö är en rasan- de vacker och trevlig sommarstad.

Köpenhamn ligger bara ett riktigt långt stenkast över sundet. Den här gången tar jag tåget över, eller snarare under, Öresundsbron (järnvägen så att säga hänger under bilkörbanan). Jag har tidigare såväl kört, promenerat och åkt buss över så det känns rätt med tåg som omväxling. Tågen går tre gånger i timmen och är ruskigt bekväma. Det finns ingen anledning att böka med bil om man ska hålla sig på Själland.

Kongens by har i mina ögon mist sin forna glans. Förr var det lite spännande och busigt att åka till Danmark, men nu stannar jag lika gärna i Sverige. När jag är i Köpenhamn brukar jag dock försöka ta mig till Det lille Apotek (Köpenhamns äldsta restaurang) eller Cafe Sorgenfri (också en ruggigt gammal krog) för att äta och dricka. Det var uppenbarligen länge sedan jag var i byn, jag hittade varken det ena eller det andra. Däremot hittade jag det trevliga Kafe Kys som några kamrater till några kamrater öppnade för säkert en tio femton år sedan. Jag har letat efter stället flera gånger, och nu snubblar jag över det precis efter att jag avslutat ett besök på ett annat café. Kys minns jag från en sorgfri tid med öl och tequila.

I Malmö hamnar jag sedan mitt i den lokala popkretsen. Sitter på en uteservering i godan ro med en wok och en pilsner och noterar med allt mer höjda ögonbryn hur puss och kramkalaset eskalerar framför mina ögon. Här finns alla de som antagligen är något och de som så gärna skulle vilja vara något. Här finns fanzineskribenter och fotografer sida vid sida med – antar jag – riktiga journalister. Och alla går omkring och kramas och kindpussas och säger "hjäj på dåj". Ja, ingen kramar ju mig förstås. I denna krets har jag en hysteriskt lag hippfaktor. Stannade

och lyssnade på Lotta Wenglén åkompanjerad av cellisten Åsa Gjers- tad. Det var en ny och trevlig be- kantskap, men det var lite väl livligt kring mig för att hennes finstämda musik skulle nå fram.

När man reser runt lite planlöst får man ofta tid att sitta och titta på folk. Att studera omvärldens beteenden är något av det bästa som finns, och det är en stor anledning till att jag reser över huvud taget.

Kalla mig gärna lite sen eller efter, men är det inte en fruktansvärd mängd mobiltelefoner i omlopp nu? Jag har efter omfattande studier kommit fram till att vi är på väg att skapa oss ett parallellt universum, eller en väntevärld som jag valt att kalla det.

Alla, säger alla (utom jag och en handfull bakåtsträvare eller kamratlösa till), sitter med en mobiltelefon klistrad vid örat, eller så har man den i handen och oupphörligt pillrar och knappar på den som vore det en modern tamaguchi. Omgivningen, alltså de människor man är ute och promenerar med, sitter och äter och dricker med, ja, de man valt att umgås med, är bara en kuliss kring telefonvärlden. Kulissen utgör en väntevärld. När telefonen ringer har vi i väntevärlden gjort vårt och är med ens helt ointressanta. Allt kretsar nu kring samtalet. Det är bara den som är på den andra sidan som betyder något och som är verklig. När samtalet är över går telefoneraren in i väntevärlden igen och väntar på nästa samtal. För att väntan inte ska bli allt för svår pillrar han eller hon oupphörligt på mobiltelefonen.

Jag kan inte tolka vad jag ser på annat sätt. En kille och tjej sitter och äter på uteserveringen. Hans telefon ringer, han svarar och pratar obehindrat en lång stund – säkert tio minuter - medan tjejen fortsätter att äta. När samtalet är över pratar dom lite förstrött med varandra och snart ringer hans telefon igen. Han kopp-

lar bort tjejen och fokuserar helt och hållet på telefonen. Efter ett ögonblick ringer hennes telefon och nu pratar båda med andra personer. Hans samtal tar slut medan hennes fortsätter en stund, men snart är båda inne i väntevärlden igen. Ja, men jösses, varför har dom över huvud taget brytt sig om att träffas när dom i alla fall sitter och pratar med andra i telefon. Och över allt, på gator, torg, bussar, tåg, båtar, restauranger, barer och jag vet inte vad; alla pratar i telefon. En av dem som satt i smeten när IT-bubblan sprak sa att det värsta var den tomhet som uppstod när telefonen slutade ringa. Så är det.

Var det en bra resa förutom Teckomatorp och alla mobiltelefoner frågar du kanske, käre läsare. Ja, jag har sett mycket och haft bra väder utom när jag lämnade Malmö i ett regn som var det värsta de sett på 25 år. Men samtidigt har det varit en fullständigt misslyckad resa.

Förutom att jag hänger mig åt studier av min omgivning gillar jag att ta långa promenader på mina semestrar, gärna på långa sandstränder.

Det var till exempel därför jag åkte till Tylösand. På första långpromenaden lyckas jag slita upp ett saftigt skavsår på höger trampdyna vilket gör att jag haltar fram för att inte belasta blåsan (den under foten alltså!), vilket i sin tur gör att min högra vad krampar ihop som i hysterisk träningsverk efter en dag. Så nu haltar jag av flera orsaker. Det dröjer en fyra fem dagar innan höger sida är återställd.

Tylösand är för övrigt en ganska intressant företeelse, och jag vet inte varför jag utsätter mig för denna gång efter gång. Om jag hade låg hippfaktor bland poppisarna i Malmö, har jag ett "all time low" på coolhet och täthet i Tylösand. Det här måste vara Sveriges mest BMW-täta område. Lyxbilar och lyxvillor står som spön i backen, och golfbanorna duggar tätt. Här bor och umgås det vackra folket, det fräscha folket, det framgångsrika folket. Folket som ser ut som de just klivit ur en annons för Kookai eller Ralph Lauren, inte haltande tjänstemän från Jakobsberg.

Länkar:

Lotta Wenglén (här kan du lyssna)

<http://www.lottaw.com/>

Tamaguchi - Toy from Hell

<http://www.jpost.com/com/Archive/04.Dec.1997/Columns/Article-8.html>

Teckomatorp

<http://www.landskrona.se/kommun/miljo/saxan02/history/btkemi.htm>

Det här – och andra resebrev – finns att läsa på www.fristedt.com/resebrev.

© Peter Fristedt, juli 2003